

О.Ю. Шостко, к.ю.н., доцент,
завідувач лабораторії дослідження
проблем міжнародного співробітництва
у сфері боротьби зі злочинністю

О.М. Овчаренко, к.ю.н., мол. наук.
співробітник ІВПЗ АПрН України,
м. Харків

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ІНСТИТУТАМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Одним з найважливіших напрямків єдиної загальноєвропейської політики є співробітництво у питаннях боротьби зі злочинністю.

На початку 1980-х років у країнах Європи обговорювалася дилема, як створити спільний простір вільного руху осіб, товарів та послуг і одночасно гарантувати його безпеку? Було вирішено, що скасування кордонів має проводитися одночасно з «компенсаційними» заходами по координації роботи органів поліції, митниці та судів, спрямованими на боротьбу з організованою злочинністю¹.

Маастрихтським договором про Європейський Союз від 7 лютого 1992 р. введена в дію так звана «третя опора» ЄС, яка передбачає тісну співпрацю країн у сфері внутрішніх справ і правосуддя. Стаття 29 цього Договору стосується безпосередньо попередження злочинності – організованої та іншої, що передбачає досягнення цілей ЄС в наданні громадянам високого рівня гарантій у сфері свободи, безпеки і правосуддя².

Особливістю нового етапу розвитку інститутів ЄС є посилення міжвідомчої співпраці правоохоронних органів країн-членів ЄС, утворення спеціальних наднаціональних структур, а також налагодження зв'язків між ними та країнами-членами³. Правовою основою для такої співпраці є ст. 30 Угоди про утво-

¹ Cross border cooperation in the combating of organized crime // Council of Europe. Organized crime – Best Practice Survey n°5. – Strasbourg, January 2003. – 22 р. – р. 6.

² Шостко О.Ю. Формування спільної європейської політики протидії організованій злочинності // Пробл. законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред В.Я. Тацій. – Вип. 89. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – С. 166.

³ Див.: Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. – 448 с. – С. 55–60.

рення ЄС, яка визначає, що спільні акції у сфері співпраці органів кримінальної юстиції включають оперативні контакти компетентних органів (поліції, митниці, а також інших правоохоронних органів країн-членів), пов'язані з профілактикою, виявленням та розслідуванням злочинів. Співпраця також включає спільні проекти щодо навчання офіцерів, їх обміну, акредитації, а також експертні дослідження⁴.

Новий План дій Україна – ЄС було прийнято 2 лютого 2005 р⁵. У пункті 2.4 цього документа зазначено, що співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ у контексті Європейської політики сусідства буде базуватися на існуючому Плані дій ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні від 10 грудня 2001 р. та Плані-графіку його імплементації, який слугуватиме інструментом імплементації, моніторингу, оцінки та визначення щорічних пріоритетів⁶. Такі пріоритети співробітництва в сфері юстиції та внутрішніх справ визначаються щорічно під час засідань міністрів юстиції та міністрів внутрішніх справ у форматі Україна – Трійка ЄС. Під час першого засідання у форматі Україна – Трійка ЄС (листопад 2002 року) міністри юстиції та внутрішніх справ України та Трійки ЄС підтвердили, що пріоритетними напрямками співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ мають бути питання реадмісії та міграції, управління кордонами, боротьби з „відмиванням” коштів, з торгівлею людьми та наркотичними засобами, так само, як і боротьба з корупцією, попередження та боротьба з сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією⁷.

У Плані дій ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні від 10 грудня 2001 р. зазначається, що співробітництво в правоохоронній сфері буде здійснюватись у таких формах: обмін технічною, оперативною та стратегічною інформацією між правоохоронними органами країн-членів ЄС та України в межах відповідного законодавства сторін у сфері протидії організа-

⁴ Договір о Европейском Союзе // Европейское право. Учебник для вузов / Под ред. Л.М. Энтина. – М.: НОРМА, 2000. – С. 521–720.

⁵ План дій Україна – ЄС на 2005–2007 рр. від 02.02.2005 р. // Офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/2820/plan.doc>

⁶ План дій Європейського Союзу в галузі юстиції та внутрішніх справ, погоджений на IV засіданні Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС 12.12.2001 р. // Офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2999.htm>.

⁷ Спільна доповідь виконання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС від 21 березня 2003 р. // Офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/1953.htm>.

ній злочинності, з урахуванням конфіденційності та захисту даних у сфері взаємного обміну даними; визначення національних українських органів на виконавчому рівні для обміну інформацією з правоохоронними органами країн-членів ЄС; вжиття заходів для налагодження прямої співпраці між правоохоронними та слідчими органами, в тому числі створення спільних робочих груп, спеціалізованих на певних категоріях злочинів, до складу яких увійдуть представники слідчих органів обох сторін; вжиття необхідних заходів загальнодержавного рівня для систематизації співробітництва між поліцією, митною службою, розвідкою та службою безпеки з метою попередження та запобігання поширенню злочинної діяльності на територію іншої сторони; сприяння більш широкому застосуванню інституту офіцерів зв'язку; відпрацювання спільних методів аналізу ризику з метою використання у правоохоронних заходах та заходах попередження злочинів; у відповідних випадках здійснення обміну інформацією про сумнівні фінансові операції між підрозділами фінансової розвідки країн-членів ЄС та відповідним органом державної влади України, беручи до уваги необхідність забезпечення дотримання законодавчих та інших необхідних заходів з метою гарантування конфіденційності та захисту даних, які передаються українській стороні; продовження підготовки співробітників українських правоохоронних органів на рівні стандартів ЄС; розвиток співробітництва між Європол та відповідними українськими органами згідно з Конвенцією про Європол та іншими подібними рішеннями Європейської ради⁸.

Отже, враховуючи проголошені на найвищому державному рівні євроінтеграційні наміри України, актуальним є аналіз правових основ та форм діяльності європейських наднаціональних правоохоронних структур, до яких, насамперед, належать Європол та Євроюст. Успіхи та поразки цих органів на терені боротьби з організованою злочинністю широко дебатуються у країнах ЄС, однак залишаються поза увагою вітчизняних дослідників⁹.

Європейське поліцейське відомство (Європол) – це організація, що координує оперативно-пошукові дії поліції держав ЄС,

---

⁸ Там само.

⁹ Див.: Cross border cooperation in the combating of organized crime // Council of Europe. Organized crime – Best Practice Survey n°5. – Strasbourg, January 2003. – 22 p.; Проневич О.С. Європол: правові та організаційні засади участі у боротьбі з транснаціональною злочинністю // Вісник Запорізького державного університету – 2003. – № 1. – С. 5–8.

збір та обмін інформацією про діяльність міжнародних злочинних угруповань. Метою діяльності Європолу є підвищення ефективності співробітництва компетентних відомств у запобіганні та попередженні, а також аналізі причин їх розповсюдження і протидії особливо небезпечним злочинам європейського масштабу. Європол на даний час посідає особливе положення у системі Європейського Союзу. Він має власні права і обов'язки, які є автономними, а не похідними від аналогічних прав і обов'язків інститутів ЄС. Підзвітність інститутам ЄС дає привід віднести його до регіональних міжнародних організацій, сформованих на підставі угод між державами-членами ЄС.

Європейська рада в Каннах у червні 1995 р. схвалила Конвенцію про заснування Європолу, яка була ратифікована усіма країнами-членами ЄС і вступила в дію з 1 жовтня 1998 р.¹⁰ Пізніше було прийнято ще ряд документів, що регламентують діяльність Європолу. Він розпочав свою роботу з 1 липня 1999 р.

Європол відповідає за збирання, аналіз та обмін інформацією з метою протидії створенню мереж нелегальної імміграції та транспортування людей; тероризму, нелегальній торгівлі наркотиками, ядерними, вибуховими та радіоактивними речовинами, зброєю, краденими автомобілями, творами мистецтва і антикваріатом, а також фальшивими документами; протидії підробленню грошових знаків; корупції; замахам на власність та шахрайству, рекету, крадіжкам; кібер-злочинам, заподіяння шкоди навколишньому середовищу.

Мандат Європолу розповсюджується на боротьбу з (1) нелегальною торгівлею наркотичними речовинами; (2) з нелегальною торгівлею радіоактивними і ядерними субстанціями; (3) з підготовкою і здійсненням нелегальної імміграції на території ЄС; викраденням автомобільного транспорту; торгівлею людьми (включаючи й поширення дитячої порнографії); (4) з тероризмом; (5) фальшуванням грошей (включаючи підробку банківських карток); (6) з «відмиванням» брудних грошей і з кримінальними структурами, які цим займаються.

Злочин підпадає під юрисдикцію Європейської поліцейської організації у наступних трьох випадках: якщо його вчинено у складі організованої групи або злочинної організації; якщо вже вчинений злочин або той, що скоюється, об'єктивно може зачіпати інтереси двох або більше держав-членів Європейського Союзу;

¹⁰ Europol Convention // Official Journal C 26 of 30.01.1999.

якщо відомо, що розслідування, припинення або запобігання злочину неможливо здійснити зусиллями однієї держави-члена ЄС.

Згідно з положеннями Конвенції про заснування Європолу, у майбутньому за умови одноголосного схвалення відповідного рішення країнами-членами ЄС його мандат може бути поширений також на інші тяжкі форми міжнародної організованої злочинності.

Використання можливостей Європолу припустиме за умови, коли діяльністю організованих злочинних угруповань завдано шкоди інтересам мінімум двох країн-членів ЄС та існує нагальна необхідність координації дій національних органів кримінального переслідування. Персонал Європолу не має жодних повноважень брати безпосередню участь у здійсненні розшуку злочинців або речей чи проводити розслідування скоєних злочинів.

Європол підтримує країни ЄС шляхом аналізу оперативної роботи поліцейських відомств країн ЄС; через підготовку доповідей стратегічного характеру, які містять дані про організовану злочинність; через покращення обміну інформацією між офіцерами зв'язку в межах національного законодавства; проведення експертизи і надання технічної допомоги для розслідування і оперативних дій у межах всього Євросоюзу, під контролем і за відповідальності держави, на території якої було здійснено злочин.

Європол є підзвітним Раді міністрів внутрішніх справ та юстиції, яка відповідає за його діяльність, призначає директора та його заступників. Європол фінансують держави ЄС у відповідності до ВНП кожної з них¹¹.

У березні 2002 р. у Гаазі розпочав свою діяльність Євроюст¹². Цей орган замінив тимчасовий підрозділ, який протягом півроку координував діяльність суддів, прокурорів та поліції. До складу Євроюсту входять представники країн-членів ЄС – прокурори національних держав, судді високого рангу та офіцери поліції – отже, це свого роду прообраз Європейської генеральної прокуратури. Головним завданнями Євроюсту є координація діяльності органів національної влади, відповідальних за розслідування злочинів та сприяння спрощенню процедури взаємної юридичної допомоги. Діяльність Євроюсту розповсюджується

---

¹¹ Europol Convention // Official Journal of the European Communities. C 26 of 30.01.1999; офіційний сайт Європолу // <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=ataglance&language=>.

¹² Decision of the Council # 2002/187/JHA dated 06.03.2002. – Official Journal of the European Communities. – L 63 of 06.03.2002.

на випадки, коли в розслідуванні беруть участь декілька держав, але він може займатися також справами, котрі стосуються лише однієї з країн ЄС, а також і третіх країн. До компетенції Євроюсту відносяться всі злочини, перераховані в Конвенції про Європол, а також комп'ютерні злочини, відмивання грошей, злочини проти навколишнього середовища, шахрайство та корупція. Євроюст може виконувати свої завдання через одного або більше національних представників, чи колегіально. У такому випадку представник кожної країни має один голос. Євроюст може вимагати від уповноважених органів країн-членів такі дії: (1) провадження розслідування або кримінального переслідування; (2) утворення спільних слідчих груп.

Діяльність Євроюсту фінансується з бюджету Співтовариств, за винятком заробітної плати суддів, прокурорів і поліцейських, які перебувають на утриманні держав-членів ЄС. Комісія ЄС бере участь у роботі без права голосу¹³.

Серед найбільш ефективних та апробованих у рамках Євроюсту та Європолу практичних заходів інституційної співпраці у галузі боротьби з організованою злочинністю можна відзначити такі форми співробітництва як інститут офіцерів зв'язку та спільні слідчі групи.

Інститут офіцерів зв'язку з'явився у правовій системі ЄС з 1996 р. На підставі статті К.3 Угоди про заснування ЄС Європейська рада ухвалила Рішення № 96/277/ЖНА від 22.04.1996 р., яким засновано мережу обміну офіцерами зв'язку¹⁴. Основним завданням цієї мережі є покращення співробітництва у правоохоронній сфері між країнами-членами ЄС. Вказане Рішення Європейської ради становить правову підставу для введення посад офіцерів зв'язку, які наділені повноваженнями здійснювати експертний аналіз при провадженні процедур із надання правової допомоги та їх обміну між країнами-членами ЄС. При цьому країни-члени мають укладати відповідні двох- або багатосторонні угоди. До завдань офіцерів зв'язку належить наступне: (1) сприяння наданню усіх форм правової допомоги з кримінальних і у ряді випадків – з цивільних справ шляхом встановлення прямих зв'язків між уповноваженими правоохоронними органами країни, яка їх приймає; (2) збирання, обробка й обмін інформацією

¹³ Офіційний сайт Євроюсту // <http://eurojust.europa.eu/about.htm>.

¹⁴ Official Journal of the European Communities. - L 105 of 27.04.1996.

та статистичними даними з метою забезпечення взаємного розуміння правових систем та національного законодавства акредитуючих і приймаючих країн і поглиблення контактів між співробітниками правоохоронних органів відповідних країн. Країни-члени ЄС зобов'язані щорічно інформувати Генеральний Секретаріат Європейської Ради щодо заходів по обміну офіцерами зв'язку¹⁵.

Слід зазначити, що офіцери зв'язку є також і у складі багатьох міжнародних організацій, які борються з транскордонною злочинністю, зокрема, Інтерпол, Європол, Євроюст.

Відповідно до ст. 5 Конвенції про заснування Європолу офіцери зв'язку повинні активно співпрацювати один з одним шляхом обміну інформацією та надання необхідної практичної допомоги і підтримки¹⁶. Згідно з актом керівного органу Європолу «Про права і обов'язки офіцерів зв'язку» від 15 жовтня 1998 р. офіцери зв'язку, підпорядковані Європолу, призначаються кожною країною-членом¹⁷. Директор Європолу має бути поінформований про ці призначення та повинен подати список цих осіб Керівному органу (ст. 2). До кандидатів у офіцери зв'язку висуваються наступні вимоги: (1) відповідно до чинного законодавства країни-члена, вони мусять бути службовцями органу, уповноваженого на запобігання та боротьбу з кримінально караними діяннями, які належать до мандату Європолу згідно зі ст. 2 Конвенції про заснування Європолу; (2) вони повинні володіти, принаймні, двома офіційними мовами ЄС; (3) вони мають бути здатними належним чином виконувати покладені на них обов'язки.

Основними обов'язками офіцерів зв'язку щодо Європолу є такі: (1) сприяння Європолу в досягненні покладених на нього завдань; (2) дотримання внутрішніх правил Європолу без порушень національного законодавства; (3) при виконанні своїх повноважень офіцери зв'язку повинні дотримуватися національного законодавства у сфері захисту інформації, якщо інше не передбачене Конвенцією про заснування Європолу (ст. 6 Акту). До обов'язків офіцерів зв'язку також входить інформування Європолу про діяльність, яка здійснюється ними на території акредитуючої держави, наскільки це дозволяє її національне законодавство. Зокрема, Директору Європолу має надаватися (а) інформація про здійснювані заходи, які перевищують мож-

¹⁵ Official Journal of the European Communities. - C 26/09 of 15.10.1998.

¹⁶ Europol Convention // Official Journal C 26 of 30.01.1999.

¹⁷ Official Journal of the European Communities. - C 26/87 of 30.01.1999.

ливості встановленого між країнами-членами двохстороннього співробітництва і можуть позначитися на діяльності Європолу; (b) відповідь на будь-які надіслані Європолом запити; (c) щомісячна статистична доповідь про усі проведені офіцерами зв'язку заходи (ст. 7 Акту).

Оцінюючи перспективи впровадження в українську правову систему інституту офіцерів зв'язку, слід зазначити, що цей крок є нагальним, враховуючи наміри України з європейської інтеграції. Впровадження відповідного інституту потребує, насамперед, приєднання до відповідних документів ЄС, укладення двох- і багатосторонніх угод між Україною та країнами-членами ЄС та внесення змін до національного законодавства. На жаль, проект КПК України, зареєстрований на даний час у Верховній Раді України, не містить такого інституту, як офіцери зв'язку¹⁸.

Між тим, слід зазначити, що певні кроки у цьому напрямку вже зроблено. Так з квітня 1999 р. в Україні діє Офіс зв'язку НАТО, який було відкрито у рамках відносин Особливого партнерства між Україною і НАТО на базі Управління євроатлантичного співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України. Метою діяльності Офісу є сприяння участі України у програмі «Партнерство заради миру» з максимально повним використанням можливостей, закладених у цьому механізмі, а також поглиблення співпраці між НАТО та державними структурами України.

Нещодавно країни-члени ЄС запровадили практику призначення офіцерів зв'язку до складу своїх дипломатичних представництв у країнах-сусідах ЄС. Так у 2005 р. урядом Республіки Польща було ухвалено рішення про призначення чотирьох офіцерів зв'язку від Прикордонної Варти до країн-сусідів: Росії, Німеччини, України, а також до представництва ЄС в Брюсселі. Представники польської влади високо оцінюють ефективність роботи офісів офіцерів зв'язку Республіки Польща. Підкреслюється, що офіцери зв'язку дійсно спрощують зв'язок між відомствами, пришвидшують обмін інформацією, що суттєво заощаджує час. Крім того, вони виконують низку завдань Прикордонної Варти Республіки Польща: наприклад, справи, пов'язані із затриманням іноземців, прискорення встановлення персональних даних іноземних громадян, затриманих польськими правоохоронцями, вирішення оперативних

---

¹⁸ Проект КПК України № 114036 // Офіційний сайт Верховної Ради України // www.rada.kiev.ua.

проблем, пов'язаних зі змінами в законодавстві сусідніх країн тощо. Офіцери зв'язку також сприяють обміну інформацією стосовно нелегальної міграції, злочинної діяльності на обох кордонах, незаконного обігу наркотиків та зброї, готують різноманітні аналітичні матеріали, тощо¹⁹.

Зі свого боку, українська сторона у 2003 р. призначила офіцера зв'язку до складу українського дипломатичного представництва у Польщі. Аналогічні посади було введено до складу дипломатичних представництв країн-членів ЄС²⁰.

Широко використовує систему офіцерів зв'язку американське ФБР. На нашу думку, цю позитивну практику слід розширювати.

Вже декілька років в установах ЄС триває широка дискусія щодо інституту спільних слідчих груп²¹. Правовою підставою для його впровадження стали положення ст. 13 Конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах між країнами-членами ЄС 2000 р²². Нею передбачено можливість утворення уповноваженими органами країн-членів ЄС спільних слідчих груп для провадження конкретних заходів на певний визначений період часу (за умови наявності відповідної угоди між країнами). Кожна країна може ініціювати утворення такої групи у разі необхідності розслідування транскордонного злочину. До складу спільної слідчої групи можуть входити уповноважені співробітники правоохоронних органів, прокурори і судді. Керівником групи стає службовець країни, яка ініціює провадження по справі. Провадження проводиться у відповідності із законодавством країни, на території якої відбувається розслідування. Ряд процесуальних дій може проводитися членами слідчої групи інших країн за умови отримання відповідного дозволу компетентних органів акредитуючої та приймаючої країн.²³

Стаття 13 Конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах між країнами-членами ЄС 2000р. передбачає можливість участі в спільних слідчих групах осіб, які не є службовцями уповноважених правоохоронних органів країн-членів, зо-

¹⁹ Інтерв'ю Дж. Гріна від 10.09.2004 р. // Офіційний сайт НАТО // <http://www.nato.int/docu/other/ukr/2004/s040803u.htm>

²⁰ Офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/1953.htm>.

²¹ Council Document 11037/05 // <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st11/st11037.en05.pdf>.

²² Official Journal of the European Communities. – OJ C 197 of 12.07.2005.

²³ Офіційний сайт Європолу // http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=content_jit&item=jit_historical_background

крема, службовців Європолу та Євроюсту. Правові підстави для участі цих організацій в спільних слідчих групах містяться в їх установчих документах. Так, згідно зі статтею 6 Рішення про заснування Євроюсту, національні члени можуть подати компетентним органам країни-члена ЄС клопотання про необхідність утворення спільної слідчої групи по конкретній справі. Стаття 7 рішення передбачає право Колегії Євроюсту вимагати від країни-члена ЄС утворення спільної слідчої групи. Аналогічне право Європолу надає ст. За Конвенції про утворення Європолу. Втім, роль останнього не обмежується ініціюванням спільних розслідувань, а полягає в інформаційному сприянні членам спільної слідчої групи при провадженні розслідування, а також при налагодженні необхідних контактів між правоохоронцями різних країн (ст. За Конвенції).

Після набуття чинності Конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах між країнами-членами ЄС 2000 р. виявилося, що країни-учасниці досить скептично ставляться до впровадження спільних розслідувань. Серед причин такої ситуації експерти відзначають незнання внутрішнього законодавства країни провадження кримінального переслідування; брак часу на його вивчення за необхідності вживання заходів оперативного реагування; відсутність довіри між співробітниками правоохоронних органів різних країн і небажання ділитися напрацьованим позитивним досвідом; необхідність отримувати дозволи компетентних органів країни провадження по кримінальній справі; і, нарешті, мовний бар'єр²⁴.

Отже, ЄС було вимушено вжити організаційних заходів для підсилення координації діяльності правоохоронних органів країн-членів. Відповідно до рішення № 11037/05 Європейської ради, усі країни-члени ЄС, а також Євроюст, Європол, Європейська рада і Європейська комісія мали призначити власних експертів з цього питання, як правило, службовців правоохоронних або судових органів. На національних експертів було покладено завдання здійснювати зв'язок із різними особами або організаціями на території їх країн, а також надавати консультативну інформацію щодо системи юстиції відповідної країни. Підкреслювалося, що уповноважені національні експерти не повинні утворювати нову бюрократичну і малоефективну мережу, але їм надається мож-

²⁴ Cross border cooperation in the combating of organized crime // Council of Europe. Organized crime – Best Practice Survey n'5. – Strasbourg, January 2003. – 22 p. – p. 20.

ливість мати колективні зустрічі у невеликих групах. Документ Європейської ради № 11037/05 визначає такі функції мережі національних експертів: (1) сприяння утворенню спільних слідчих груп шляхом надання інформації про правову регламентацію і організаційні форми їх утворення (конференції, тренувальні сесії, семінари тощо); (2) забезпечення експертизи щодо правової основи та інформації про контактних осіб уповноважених правоохоронних органів; подолання мовного бар'єру; (3) обмін інформацією про спільні слідчі групи з Європолем та Євроюстом; (4) збирання інформації про створення спільних слідчих груп з метою визначення їх найбільш ефективних організаційних форм і виникнення перешкод при їх створенні; (5) тісна співпраця з Європолем та Євроюстом під час розслідувань, проваджуваних спільними слідчими групами, з метою встановлення зв'язку між ними та цими міжнародними організаціями²⁵.

Чинний КПК України не передбачає можливостей утворення міжнародних спільних слідчих груп. Стаття 31 КПК України («Порядок зносин суддів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав») не містить визначених правил про порядок таких зносин²⁶. Очевидно є прогалина кримінально-процесуального законодавства у частині регламентації міжнародного співробітництва судово-слідчих органів при наданні правової допомоги. За даними Мін'юсту України, на сьогодні підписані, але не ратифіковані ані Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. від 08.10.2001 р., ані нова редакція Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002 р., які передбачають можливість утворення спільних слідчих груп²⁷.

Оцінюючи положення проекту КПК України № 114036 у галузі міжнародного співробітництва, слід підкреслити, що він містить відповідний розділ²⁸. Підвалиною міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинності є його правове забезпечення, що є особливо важливим для правоохоронних органів, оскільки потрібно

²⁵ Council Document 11037/05 // <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st11/st11037.en05.pdf>.

²⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.

²⁷ Міжнародно-правове співробітництво у цивільних та кримінальних справах // Офіційний сайт Мін'юсту України // <http://www.minjust.gov.ua/0/205>.

²⁸ Проект КПК України № 114036 // Офіційний сайт Верховної Ради України // www.rada.kiev.ua.

створити доказову базу для розгляду справ у суді. Одночасно до недоліків проекту КПК слід віднести складність процедури зносин у питаннях про надання правової допомоги. Так, органи досудового розслідування України надсилають до своїх центральних установ доручення про надання правової допомоги у кримінальних справах, що знаходяться у їх провадженні, а вже потім доручення спрямовується до Генеральної прокуратури України. У той час, як в рамках інститутів ЄС розробляються заходи для спрощення процедури надання правової допомоги, автори проекту КПК залишають фактично незмінною існуючу складну і довготривалу процедуру опрацювання відповідних доручень.

Досить прогресивним кроком є відображення у проекті КПК інституту спільних розслідувань по кримінальних справах. Відповідно до ст. 653 проекту для всебічного і повного розслідування обставин злочинів, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчо-оперативні групи. Питання про створення спільних слідчо-оперативних груп за дорученнями органів досудового розслідування України та компетентних органів іноземних держав розглядає і вирішує Генеральна прокуратура України. Члени спільної слідчо-оперативної групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрямки розслідування, проведення слідчих та процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчо-оперативної групи або один з її членів. Слідчі та процесуальні дії виконуються членами спільної слідчо-оперативної групи тієї держави, на території якої вони проводяться²⁹.

Слід підкреслити ще один важливий аспект. Для ефективної співпраці України з європейськими інститутами у правоохоронній сфері необхідно створити відповідні правові підстави. Приміром, у ФРН після набуття чинності Конвенції про утворення Європолу було прийнято Закон про Європол. У ньому чітко визначено правовий статус і завдання національних установ, уповноважених на здійснення контактів з Європолем; функціональні обов'язки офіцерів зв'язку, які відряджаються ФРН для роботи у штаб-квартирі організації; підстави, умови та порядок використання для потреб німецьких правоохоронних органів

---

²⁹ Проект КПК України № 114036 // Офіційний сайт Верховної Ради України // www.rada.kiev.ua.

баз даних Європолу, вимоги для забезпечення захисту інформації, що використовується в поліцейському співробітництві; визначення форм контролю за діяльністю Європолу тощо³⁰.

Отже, враховуючи відсутність правової регламентації відносно України та європейських наднаціональних правоохоронних структур, варто розробити законопроект «Про організаційно-правові засади участі України в європейських правоохоронних структурах»³¹ та підписати угоди про співробітництво з відповідними європейськими органами.

*Рекомендована до опублікування на засіданні
лабораторії дослідження проблем міжнародного
співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю
(протокол № 1 від 12 лютого 2008 р.)*

Рецензент – кандидат юридичних наук, В.С. Батургарєва

---

³⁰ Gesetz zu dem Protokoll vom 24. Juli auf Grund von Artikel K.3 des Vertrags über die Europäische Union betreffend die Auslegung des Übereinkommens über die Errichtung eines Europäischen Polizeiamts den Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften im Wege der Vorabentscheidung vom 17. Dezember 1997 // Bundesgesetzblatt. – 1997. – Teil II. – S.2170.

³¹ Слід зазначити, що Російська Федерація стала однією з перших країн, що не входять у систему ЄС, яка почала співробітничати з Європолом (Відповідна Угода була підписана 6 листопада 2003 р. в Римі (Італія) на саміті Росія – Євросоюз).

ББК 67.308

ПЗ5

Засновники

Академія правових наук України;

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Редакційна колегія:

Ю.В. Баулін (головний редактор), В.С. Зеленецький (заст. головного редактора), В.С. Батургарєєва, В.І. Борисов, В.В. Голіна, Ю.М. Грошевий, Л.В. Дорош, В.А. Журавель, Н.В. Сибільова, В.В. Сташис, А.Х. Степанюк, В.П. Тихий, В.Ю. Шенітько.

ПЗ5 Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наук. праць. Випуск 15 / Ред. кол.: *Ю.В. Баулін* (голов. ред.) та ін. – Х.: Вид-во «Кроссроуд», 2008. – 324 с.

Видавець

Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України
61002, Харків, вул. Пушкінська, 49
Тел.: 715-62-08; 700-65-81

Видавництво

«Кроссроуд»
61001, Харків, вул. Плеханівська, 92А
корп. В, оф. 709, 711
Тел.: 717-32-34; 717-32-35; 717-32-36

Журнал включено до переліку наукових фахових видань (постанова президії ВАК України № 1-05/7 від 09.06.1999 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 7460

ББК 67.308

© Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України, 2008
© ТОВ «Кроссроуд», 2008